

Tabiiy fanlar

II qism

2

novda

O.E.Tigay

Tabiiy fanlar

2-sinf

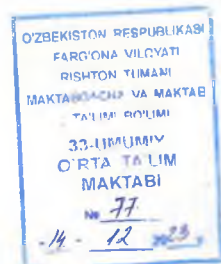
II qism

Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun darslik

Ta'limni rivojlantirish markazi huzuridagi
Ilmiy-metodik kengash tomonidan tavsiya etilgan

Toshkent – 2023

UO'K: 5(075.3)
KBK 2ya72
T 46

Tigay O.E.

Tabiiy fanlar. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 2-sinfi uchun darslik,
II qism / O.E.Tigay. – Toshkent. "Novda Edutainment", 2023. – 104 b.

Taqrizchilar:

Y. V. Zemlina –

Toshkent shahar Yunusobod tumanidagi 51-davlat
ixtisoslashgan maktabining oliy toifali boshlang'ich
sinf o'qituvchisi, pedagogika fanlari falsafa doktori
(PhD);

Sh.X.Ergasheva –

Toshkent shahridagi 256-umumiy o'rta
ta'lim maktabining 1-toifali boshlang'ich sinf
o'qituvchisi.

Shartli belgilar

O'ylang!

**Daftarda
ishlang**

**Guruh bo'lib
ishlang**

**Ijodiy
topshiriq**

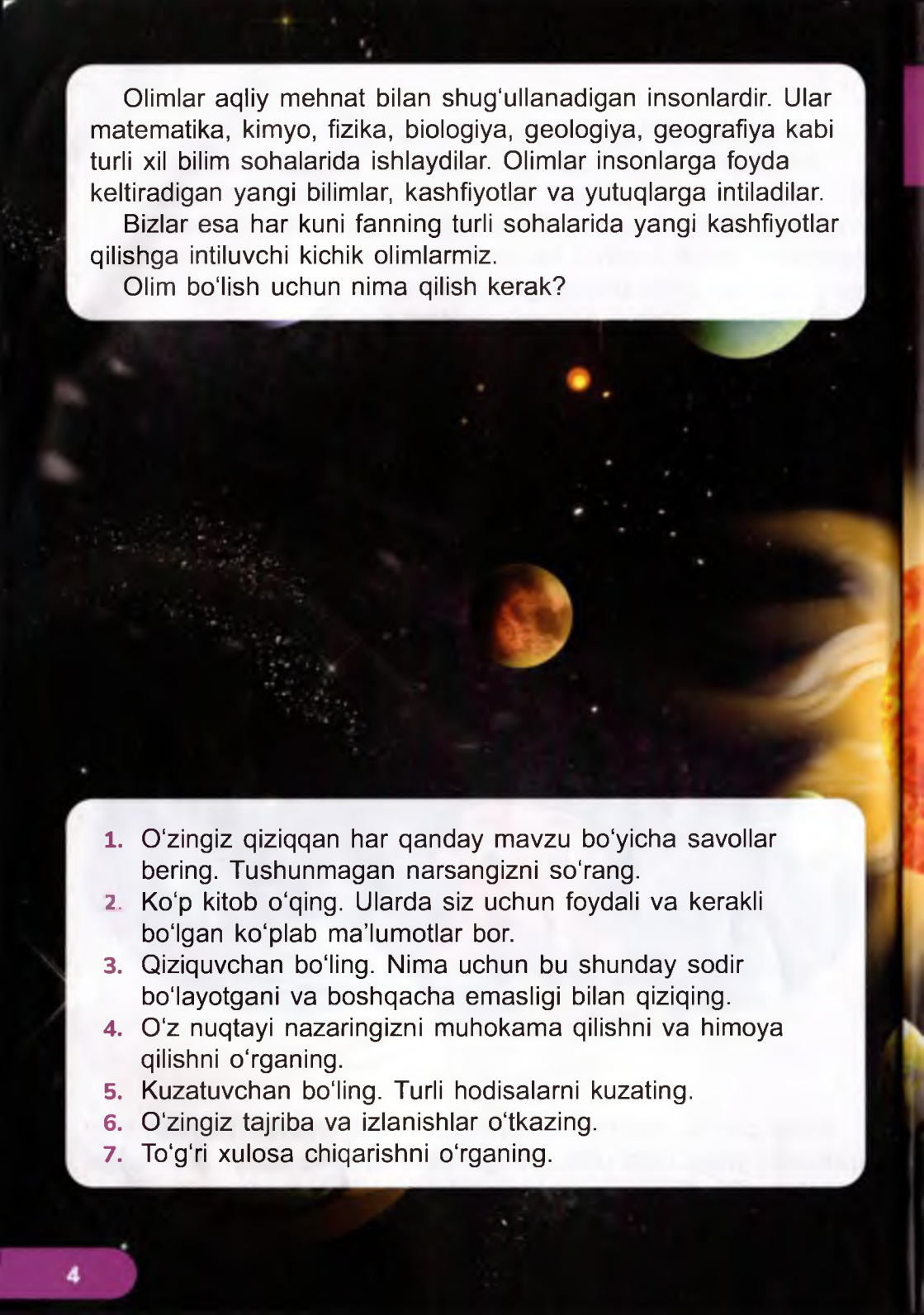
**Uy
vazifasi**

Salom, aziz bolajonlar!

Men Akmalman, bu qizcha esa mening singlim Madina. Biz sizlar bilan birga ajoyib va qiziqarli hodisalar mamlakatiga sayohat qilamiz. Sayohatimiz davomida topishmoqlar topamiz, savollarga javob beramiz va atrofimizdagi olam haqida ko'plab yangidan yangi ma'lumotlarga ega bo'lamiz. Bunda bizga maktabimiz va o'qituvchilarimiz yordam berishadi.

Maktabda biz har kuni turli narsalarni o'rganamiz. Ulardan eng qiziqarlisi yangi bilim olish, yangi kashfiyotlar va dunyo bilimlariga intilishdir. Olimlar, tadqiqotchi va izlanuvchilar shunday qilishadi.

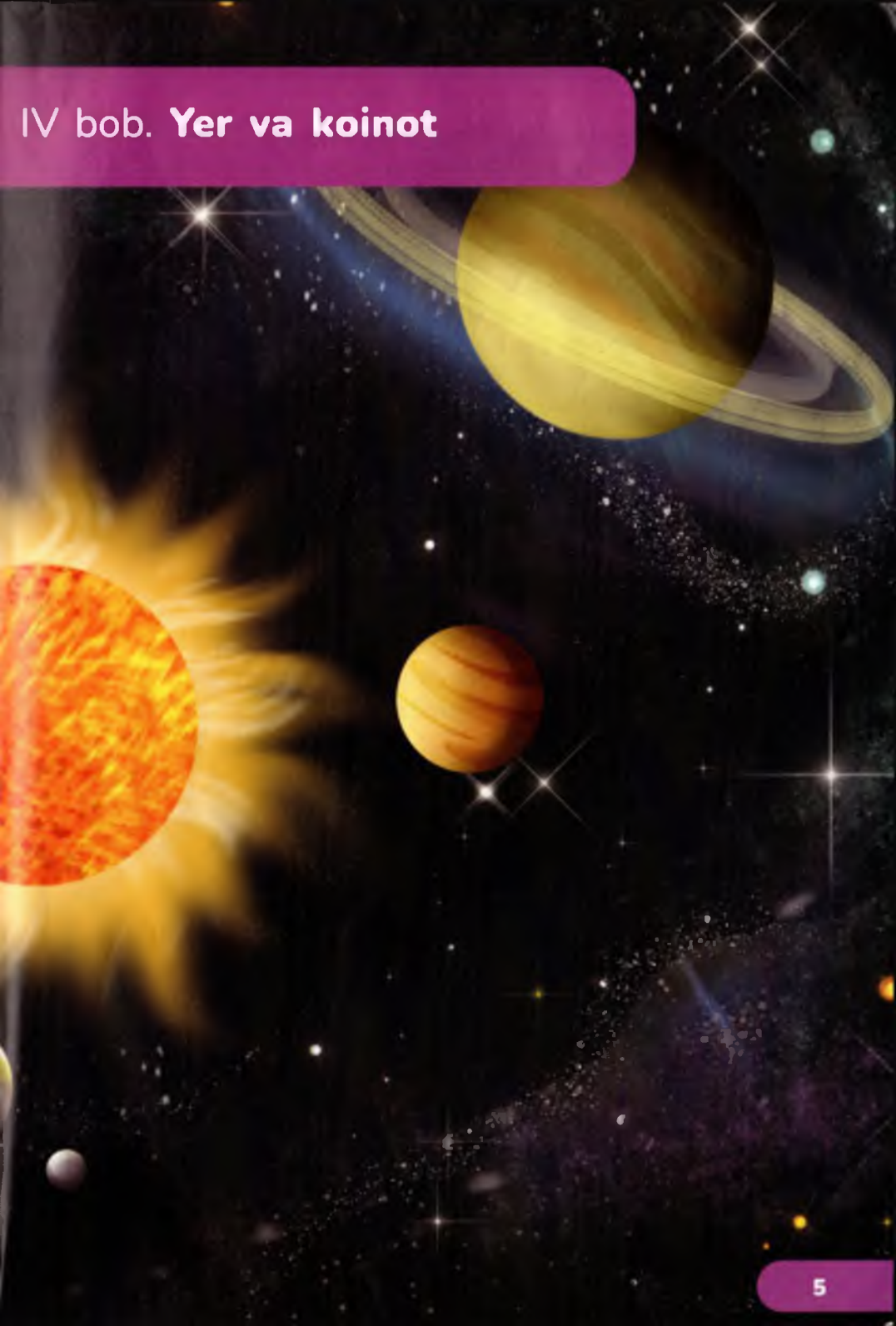
Olimlar aqliy mehnat bilan shug'ullanadigan insonlardir. Ular matematika, kimyo, fizika, biologiya, geologiya, geografiya kabi turli xil bilim sohalarida ishlaydilar. Olimlar insonlarga foyda keltiradigan yangi bilimlar, kashfiyotlar va yutuqlarga intiladilar.

Bizlar esa har kuni fanning turli sohalarida yangi kashfiyotlar qilishga intiluvchi kichik olimlarmiz.

Olim bo'lish uchun nima qilish kerak?

1. O'zingiz qiziqqan har qanday mavzu bo'yicha savollar bering. Tushunmagan narsangizni so'rang.
2. Ko'p kitob o'qing. Ularda siz uchun foydali va kerakli bo'lgan ko'plab ma'lumotlar bor.
3. Qiziquvchan bo'ling. Nima uchun bu shunday sodir bo'layotgani va boshqacha emasligi bilan qiziqing.
4. O'z nuqtayi nazarangizni muhokama qilishni va himoya qilishni o'rganing.
5. Kuzatuvchan bo'ling. Turli hodisalarni kuzating.
6. O'zingiz tajriba va izlanishlar o'tkazing.
7. To'g'ri xulosa chiqarishni o'rganing.

IV bob. Yer va koinot

Bizning uyimiz – Yer sayyorasi

Yer – Quyosh atrofida aylanadigan sakkizta sayyoradan biri. Yer Quyoshdan uchinchi sayyora. Faqat Yerdagina hayot mavjud.

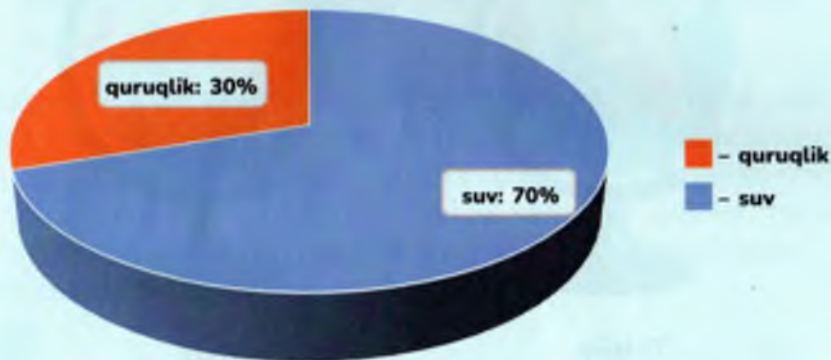
Yer juda katta va yumaloq. Kosmonavlarning aytishicha, Yer eng go'zal sayyora. Kosmosdan u ulkan ko'k billur sharga o'xshab ko'rinadi.

Yer yuzasini va unda bo'ladigan tabiat hodisalarini o'rganuvchi butun boshli **geografiya** fani mavjud.

Agar kosmosdan olingan Yerning fotosuratiga diqqat bilan qaralsa, unda turli xil ranglarni ko'rish mumkin: ko'k, moviy, oq, yashil va jigarrang. Bunda ko'k rang qolganlariga qaraganda ancha ko'p. Moviy rang suv yuzasini, jigarrang va yashil ranglar esa quruqlikni bildiradi. Oq rang muzliklar va qorlarni ifodalaydi.

Yerning katta qismi suv bilan qoplangan. Bular, asosan, ulkan **okeanlar**, shuningdek, dengizlar, ko'llar va daryolardir. Quruqlik **materik** va **orollardan** iborat.

Yerdagi suv va quruqlikning o'zaro nisbati

Yerda qancha quruqlik va suv borligini ko'rsatuvchi diagrammaga qarang.

1. Suv maydoni quruqlik maydonidan taxminan necha marta katta?
2. Orol, soy, ko'l, cho'l, yarimorol, dengiz, materik, tog'lar, daryo va okeanlardan qaysilari Yerning quruqlik qismiga, qaysilari esa suv qismiga tegishli?

Globus – bu Yer sayyorasining kichraytirilgan modeli.

U Yerning har tomondan qanday ko'rinishini namoyish etish uchun kerak. Biz globusda turli mamlakatlar, okeanlar, tog'lar va boshqa geografik obyektlarni ko'rishimiz mumkin.

Globusdagi ko'k rang chuqur joylarni bildiradi. U qanchalik chuqur bo'lsa, ko'k rang shunchalik quyuq bo'ladi. Tepalik va do'ngliklar sariq rangda, yashil tekisliklar va o'rmonlar esa yashil rangda bo'ladi. Tog'lar jigarrangda bo'lib, u qanchalik baland bo'lsa, rangi shunchalik quyuq bo'ladi.

Tabiiy**Siyosiy**

Globuslar va xaritalar turlicha bo'ladi. Bu biz nimani o'rganayotganimizga bog'liq.

Tabiiy globus bizga Yer yuzasining o'ziga xos xususiyatlarini ko'rish imkonini bersa, siyosiy globus esa davlatlarning chegaralarini va shaharlarning joylashish o'rnini ko'rsatadi. U Yer davlatlarga qanday bo'linganligi va ular qanday nomlanishini ko'rsatadi.

Ikkala globusga qarang.

1. Qaysi globus tabiiy, qaysi biri siyosiy?
2. O'zbekiston va uning poytaxti Toshkentni topish uchun qaysi globus kerak bo'ladi?
3. Okeandagi eng chuqur joyni topish uchun qaysi globus kerak bo'ladi?

Globusdan tashqari, Yerdagi hamma narsani kichraytirilgan shaklda ko'rish mumkin bo'lgan xaritalar mavjud. Xaritalar butun Yer yuzasini yoki uning faqat bir qismini, masalan, bitta davlatni ko'rsatishi mumkin.

Mundarija

IV qism. Yer va koinot

1. Uyimiz – Yer sayyorasi.....	6
2. Materiklar bo'ylab sayohat	10
3. Yer va uning koinotdagi qo'shnilari	14
4. Oy – Yerning yo'ldoshi	18
5. Yerning sun'iy yo'ldoshlari	21
Mening kashfiyotlarim.....	24

V qism. Yer yuzidagi ajoyib hodisalar

6. Yil fasllarining almashishi	26
7. Dunyo tomonlari.....	30
8. Yo'nalishni topish	33
9. Tabiiy ofatlar.....	36
10. Zilzila paytida.....	40
Mening kashfiyotlarim	44

VI qism. Tanish notanish moddalar

11. Yer atmosferasi	46
12. Havoning ahamiyati	49
13. Olov va uning xossalari.....	52
14. Noyob va betakror suv	55
15. Yerdagi tabiiy suv manbalari	59
Mening kashfiyotlarim	62

VII qism. Energiya

16. Energiya qayerga yashiringan?.....	64
17. Elektr mo'jizasi.....	66
18. Elektr qanday olinadi?	69
19. Energiyaning aylanishi.....	74
20. Issiqlik ham energiyadir.....	78
Mening kashfiyotlarim	82

VIII qism. Nur va tovush

21. Mo'jizaviy nur.....	84
22. Nur va soya	88
23. Rang-barang olam.....	91
24. Atrofimizdagi tovushlar.....	95
25. Betakror tembr.....	99
Mening kashfiyotlarim	102

veb-saytimiz: Zokirjon.com

***Zokirjon.com veb-sayti orqali o'zingiz uchun
kerakli ma'lumotlarni yuklab oling.***

Zokirjon Admin bilan

***90-530-68-66, 91-397-77-37 nomerga
murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram
orqali bog'lanishingiz nza456 yoki nza445
izlab telegramdan yozishingiz so'raladi.
Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob
beriladi***

***2-sinf tabiiy fanlar II qism kitobini to'liq holda
olish uchun telegramdan yozing.***

Telegram kanalimiz:

[@Maktablar_uchun_hujjatlar](https://t.me/@Maktablar_uchun_hujjatlar)

DIQQAT!!!

**Bu hujjatni hech kimga tarqatmaslik
sharti bilan olishingiz mumkin.**

Sizga bu **OMONAT qilib beriladi.**

To'liq holda olganingizdan so'ng:

Faqat o'zingiz uchun foydalaning.

**Hech kimga bermang hattoki eng yaqin
insoningizga ham.**

Internet veb-saytlarga joylamang.

**Telegram orqali kanal va gruppalarga
tarqatmang.**

**OMONATGA HIYONAT
QILMANG.**